

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

վը հրտ. I. արձ. Անւոյ. Թիւ 1—15. Կու տայ՝
բնագիրը՝ երկամագիր, ապա՝ տառադարձութիւն,
թարգմանութիւն ֆրանս. եւ լուսաբանութիւն:

Բ ա ս մ ա ջ ե ա ն Վ. Յ.՝ Հայոց հին գեղարուեստի վար-
պետները. Արձագանդ Փարիզի: Է. 1923, Թիւ 16,
17, 18, 19, 20, 22, 23, 24: Ա. Հայ փորա-
գրիչներ Անիի եւ Բաղնայրի մէջ: Բ. Մեր պատ-
մական յիշատակարանները կերտող հայ ճարտարա-
պետներ: Գ. Հին հայ քանդակագործներ եւ Ար-
ձագործներ: Դ. Հին նկարիչներ եւ ծաղկողներ:
Շ մ աւ ո ն ե ա ն Ա.՝ Պ. Փ. Թեւրէմէզեան: Կոչնակ,
ԻԳ, 1923, 620: — Տիրիճեան, Տ. Ա. Փ. Թ.
Նկարիչը. Անդ. 621—624: — Գալէմիարեան Ջ.
Փ. Թ.՝ Անդ, 624—626:

Մ ա ն ա ս է Ս եւ ա կ՝ Նկարիչ Ա. Ֆիթվաճեան եւ իր
գործը: Կոչնակ, ԻԳ, 1923, 12—14: — Cyril G.
E. Bunt, Թրգմ. անգ. Անդ.՝ Արձագ. Ֆիթվաճեանի
արուեստը (Գնահատական մը): Կոչնակ, 14—15: —
Գ. Պօղոսեան, Ֆիթվաճեանի գործը: Կոչնակ, 15—
16: — Գուշատիպ հրատարակւած են՝ 1. Տիկոր:
2. Հոռոմոսի վ. 3. Ապուզամրեց Ս. Գրեգոր:
4. Անւոյ կաթողիկէ:

Ֆ ի Թ վ ա ճ ե ա ն Ա.՝ Մեր Առաջաւորները եւ գեղա-
րուեստի մարդիկը: Կոչնակ, ԻԳ, 1923, 8—12: Հայ
մատենագիրներու անտարբերութիւնը հայ ճար-
տարապետներու հանդէպ: Տրգատ Մանուէլ, Հայ
վարպետներու բաղմակողմանի գործունէութիւնը:
Բ ա շ ու ե ա ն Հ ր ա ն Գ.՝ Նկարիչ Ս. Խաչատուրեանի
պատկերահանգեսը: Նոր շարժում, Ա. 1923, 335,
337, 350—351:

Պոլսահայ Երաժշտագէտներ: Թեոդիկ, ԺԷ, 1923,
255—263: Լ. Խանճեան. Մ. Ճէրբահեան. Գ. Մէհ-
թէրեան. Լ. Չիլինիրեան. Հ. Գրեգորեան. Ա.
Սարգսեան. Ե. Գուլումճեան. Գ. Չուլճեան.
Ա. Պետրոսեան. Յ. Հ. Մէհթէրեան: — Թատեւ
բական Գրականութիւնը Թուրքիոյ Հայոց մէջ:
Անդ, 268—279: — Երեմեան Ա. Յայտնութիւն
ներ Գերասանական կեանքից (Տիկին Սերանյալ):
Անդ, 280—292:

Մ է շ ու ու տ ճ ե ա ն Վ. Գ.՝ Ո՛վ կառուցած է Արձեշի
վարը. Նաւասարդ, Ա. (Ն. Շ.) 1923: Ա. Պրակ,
էջ 22—23: Յաւաջ կը բերէ Հաժտէու գլխա-
կանին կարծիքը. որ 1888ին զայն հայկական շինու-
թիւն կը հռչակէր Ռուսիայի մէջ: Բօգուածագիրն
անշուշտ անգիտանայ որ Հաժտէուի յօդուածը
թարգմանուած է Բ. Չ. ի մէջ արդէն այն տարին եւ
որ ճարտարատես Թօրամանեան եւս այդ մասին
խօսած է:

Առն ա կ (Հ. Չօրեան)՝ Զախճապակի: Թեոդիկ,
ԺԷ, 1923, 198—228: Այս ընդհանուր ուսումն-
ախիւթեան մէջ կը խօսի նաեւ Հայերու մասին,
որոնց գերը ուշագրաւ է կիտուածանկարչութեան
մէջ (210—213): Մասնաւոր հաստատութիւն-
213—228) կու տին հայկական արտադրութիւն-
ներու:

Հ. Ս. ԿՈՅՆԱՅ

1. Երկարեան հաստիկոտորներ: — British
Museumի Թ. 118 Ձեռագրին 1. եւ 6. Թեր-
թիկները յայտնապէս դասական լեզուով երեք
փոքրիկ բայց շատ հետաքրքրական հատակոտորներ
կը բովանդակեն, զորոնք Կոնստանդնուպոլիսի
մէջ կ'արտադրուէին սա կարգաւ:

(ba) յառեալ յիցի համարաւ, իսկ որ Խ...
ծանկ զարդարուն, ժառանգ...

Նշ, լաւ է աղբատնութիւն գիտու-
թեամբ, քան զմեծութիւն առանց գի-
տութեան: Զորոյ գլխոյ պսակ.
Իսկ զարդարութիւն գիտութիւն Աստուծոյ ար-
տաքիր զգիտութիւն եւ մի զարմար,
գիմատութիւն քան զմեծութիւն
յազոյս: Արդարք ժառանգե-
ցեն զսեր, եւ սուրբք կերպրեցեն
ի նմանե. որ ոչորմի աղբատն
ջնջի զարկութիւն, եւ որ կերպր-
րի զնոսա լոցի յարութեամբ. իսկ...

(verso) տանկ ընդ մակ տալան. ոչ ոչ մի-
ոսմ ուսմի յայսցանկ անձնոնսս եւ
Աստուծոյ. որ սիրի զարմար ոչ տեսանկ
զգիտութիւն, եւ որ ժողովի զնա
յիմարեցի...

(1b) ... զարմարք
չարք ընկալցի զվարձա շարի,
զարմարք յարեաց. տացին վարձ
յարեաց...

Մագաղթեայ այս Թերթիկներու մասին կը
ծանօթագրէ Կոնստանդնուպոլիսի Թէ Են fragments of a
sapiential book taken from an older MS.
The hand is a half-uncial, half-բոլորգիր
of transitional type, hardly later than 1300.
(A catalogue of the Armenian manuscripts
in the British Museum, էջ 298):

Գիտել կու տամ այստեղ Թէ հայագե-
տին բացատրութեամբ անանուն «իմաստասիրական
գրքին» անծանօթ հեղինակն է Եւագր Պոն-
տացի, որուն «Ժառանգաւորք Աստուծոյ» ճառէն
տացի, որուն հատուածները՝ անշուն տարբե-
ն ինքրոյ նիւթ հատուածներով: Ամբողջական բնագրին
րակներով ու եղծումներով: Ամբողջական բնագրին
առաջնորդութեամբ պէտք է նախ Կոնստանդնուպոլիսի
սխալ գաղափարութեամբ ուղղել՝ երկրորդ հատուածը
գնելով առաջին, առաջինը գնելով երկրորդ: Պէտք
է երկրորդ շին գտնուի Սարգիսեանի հրա-
ները, որոնք շին ծանօթութիւններուն մէջ (Եւագրի
տարակութեան ծանօթութիւններուն մէջ) (Եւագրի
պատգամի վարք եւ մատենագրութիւնը, վերեւ).

1907, էջ 115—116): ba. = Սարգ., էջ 116, տ. 10՝ «(անողորմ միայնակացն) Կարգ լիցի հանապաղ, իսկ որ բռնանէ զաղքատ ժառանգէն զհինգ (2եռ. ... և զլամ պէտք է ընթեռնուլ «ԴՆԼ» եւ կամ աւելի հաւանականութեամբ ըսելու է թէ Կոնիբիւր սխալ ընթերցած է) ... պատկ ... կերակրեսցին ... աղքատ ... լիցի Բարսեղ (2եռագրին մէջ յաջորդող է՝ վերջին բառը Կոնիբիւր սխալ կարդացած է յայտնապէս, պէտք է տպագրին հետ կարդալ «Կ-ԻԲ» — verso = Սարգ., էջ 115, տ. 21՝ բնագրական տարբերակ չկայ այս հատուածին մէջ: — 1a = Սարգ., էջ 116, տ. 20՝ այս կտորին միակ տարբերակն է տպագրին «Գործաւոր» բառացոյն ընթերցումը:

Ինչպէս համեմատութիւնը ցոյց կու տայ եւ ագրի ջնջումը օրինակը լաւագոյն բնագիր մը չէ ներկայացուցած, կրնա՞նք ըսել հետեւաբար մեզ միթեւորելու համար գոնէ թէ կորուստն ալ այնքան աղետաւոր չէ եղած:

Հ. Ա. ՎԱՐԳԱՆՅԱՆ

2. Երթողեան հաստիկոտորներ: — Լայպցիգի համալսարանի մատենադարանին 1096 թիւը կը կազմեն եթովպերէն, վրացերէն եւ հայերէն թերթիկներ: Տասներորդ թերթիկն է որ հայերէն է — կը տեղեկագրէ Մակկէր — եւ կը թուի թէ է Պաւլոսի թղթոց ցանկին մէկ հատակոտորը: Գծուարընթեռնելի հայերէն բնագիրը Մակկէր կը հրատարակէ քանի մը գիտողութիւններով այսպէս.

Première ligne, très difficile à lire:

Վկայութիւնք ասաբ (?) «témoignages???»

Puis:

տունք տլ «4.030 versets»

աբնմին Բ թղթին

ընթերցումն ան

գլուխը Բ՝ ան, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ, Է, Ը, Թ (les lettres surmontées du signe « sont en encre verte)

Վկայութիւն Բ (?) Ա

տունք Զ՝

Ի տիտոսի թղթին

ընթերցումն Բ (?)

գլուխը Գ՝ ան, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ, Է (en vert)

Վկայութիւն Բ (?) Ա

տունք Գ՝

Ան փիղեմոնի թղթին

ընթերցումն Բ (?)

գլուխը Բ՝ ան, Բ (ces deux lettres en vert)

տունք Բ՝ etc.

Au verso de ce feuillet, au milieu de la colonne a, ce titre: Բովանդակութիւն աստուածեղէն վկայութեանց «Sommaries des citations tirées des saintes Écritures».

Հոովմայեցւոց թղթին

Վկայութիւնք Խր (?) (en noir) Խր (en rouge) եւ այլն (Notices de manuscrits arméniens vus dans quelques bibliothèques de l'Europe centrale, Paris 1913, էջ 137—138):

Մանրամասնութիւնները թողլով մերձաւոր ապագային կը լուծամ մասնանշել հաս միայն թէ անծանօթ ու անիմաստ այս տողերը Խ թաղի «Բովանդակութիւն ընթերցումնոց» տակաւին անտիպ գործէն մնացած շատ խեղճ բեկորներ են: Ամբողջական յոյն բնագիրը կայ Zacagniusի հրատարակութեան մէջ (Collectanea monumentorum veterum, I, էջ 537—541), իսկ լիակատար հայ թարգմանութեան Պօղոսի թղթոց գրեթէ բոլոր ձեռագիրներուն մէջ կարելի է հանդիպել. հիմա՞ն միայն Սարգիսեան, Ցուցակ, էջ 16, 37, 57, 71, 82, 92, 112, 124, 806, 813, 819 եւ այլն. Մատենադարանն ալ ունի հետաքրքրական սոյն գրութիւնը Թ. 55, 71, 113 եւ 247 Ձեռագիրներուն մէջ: Լայպցիգի հին ու մաշկէր, Թիւ 71 Ձեռագրին համեմատութեամբ ու առաջնորդութեամբ կարելի է աւելի լաւ ընթերցումը այսպէս.

Վկայութիւնք Բ՝ ա, բ (վերջին երկու գրերը կարմիր)

տունք Բ՝ (= versus CCXXX)

— Եւ ի Բ թղթին

ընթերցումն ան

գլուխը Բ՝ ան, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ, Է, Ը, Թ (պատուով տպուած գրերը կանաչ)

Վկայութիւն Բ՝ ան (վերջինը կարմիր)

Ի Տիտոսի թղթին

ընթերցումն ան

գլուխը Գ՝ ան, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ, Է (կանաչ)

Վկայութիւն Բ՝ ան (վերջինը կարմիր)

տունք Դ՝ (= versus XCVII)

Ան ֓իղեմոնի թղթին

ընթերցումն ան

գլուխը Բ՝ ան, Բ (վերջին երկու գրերը կանաչ)

տունք ԼԵ՝ (Թղ. 492 ա—բ):

«Բովանդակութիւն աստուածեղէն վկայութեանց» ալ Խ թաղի հեղինակութիւն է (տե՛ս Zacagnius, էջ 537 եւ հայերէնը, Սարգիսեան, Ցուցակ, էջ 15, 16, 37, 57, 71 բնագրին եւ մեր ձեռագրին ընթերցումովը պէտք է կարդալ Խը (սեւագիր եւ առնթեր կարմրագիր) Խը (Թղ. 492բ):

Հ. Ա. ՎԱՐԳԱՆՅԱՆ